

U Z N E S E N I E

Najvyšší súd Slovenskej republiky v právnej veci žalobcov **1/ D.**, bývajúcej v B., zastúpenej JUDr. I., advokátom v B., **2/ M.**, bývajúceho v B. a **3/ J.**, bývajúceho v B., proti žalovaným **1/ O.**, so sídlom v K., IČO: X., zastúpenej JUDr. E., advokátkou J., so sídlom v B. a **2/ S.**, so sídlom v B., zastúpenému JUDr. R., advokátom v B., **o určenie, že nehnuteľnosť patrí do dedičstva**, vedenej na Okresnom súde Bratislava I pod sp. zn. 12 C 238/97, o dovolaní žalobkyne 1/ proti rozsudku Krajského súdu v Bratislave zo 4. apríla 2006 sp. zn. 5 Co 94/2005, takto

r o z h o d o l :

Najvyšší súd Slovenskej republiky rozsudok Krajského súdu v Bratislave zo 4. apríla 2006 sp. zn. 5 Co 94/2005 **z r u š u j e** a vec mu vracia na ďalšie konanie.

O d ô v o d n e n i e

Okresný súd Bratislava I rozsudkom z 1. júna 2001 č.k. 12 C 238/97-165 v spojení s opravným uznesením z 25. júla 2002 č.k. 12 C 238/97-234 určil, že pozemok parc. č. X. podľa PK vložky č. X. k. ú. B. o výmere 290 m² v ½ t.č. zapísaná na LV č. X. patrí do dedičstva po G., rod. H., zomrelej X. a žalovaným 1/, 2/ uložil povinnosť zaplatiť žalobcom trovy konania 55 100 Sk. Takto rozhodol, keď mal za to, že právna predchodkyňa žalobcov nadobudla vlastnícke právo k spornej nehnuteľnosti titulom kúpy. V konaní nebola preukázaná zmena vlastníckeho práva z pôvodnej spoluvlastníčky na štát resp. na právneho predchodcu žalovanej 1/. Pokiaľ zápisy vykonané v príslušných listoch vlastníctva v evidencii nehnuteľností svedčili právnej predchodkyňi žalovanej 1/ resp. žalovanej 1/ týkali sa len zmien v správe spornej nehnuteľnosti a nie zmien vlastníckeho práva ako sa mylne domnievala žalovaná 1/.

Krajský súd v Bratislave na odvolanie žalovaných 1/, 2/ rozsudkom zo 4. apríla 2006 sp. zn. 5 Co 94/2005 napadnutý rozsudok súdu prvého stupňa v spojení s opravným uznesením z 25. júla 2002 č.k. 12 C 238/97-234 zmenil tak, že žalobu zamietol. Žalobcom 1/ až 3/ uložil povinnosť spoločne a nerozdielne zaplatiť náhradu trov konania žalovanej 1/ 103 731 Sk (3 443,23 Eur) do rúk jej advokátky a žalovanému 2/ 130 491,10 Sk (4 331,51 Eur) do rúk jeho advokátke. Takto rozhodol, keď mal za to, že v sporovom konaní súd nie je oprávnený vysloviť výrok, že určitá vec patrí do dedičstva po poručiteľovi, pretože tento právny záver je vyhradený výlučne súdu prejednávajúcemu dedičstvo podľa § 175a a nasl. O.s.p. (v konaní, ktorého účastníkmi sú len potenciálni dedičia). V sporovom konaní je súd len oprávnený rozhodnúť o vlastníctve poručiteľa ku dňu jeho úmrtia. V odôvodnení sa ďalej zaoberal a poukázal na skutočnosť, že keď ide o určenie, že poručiteľ bol ku dňu smrti vlastníkom nehnuteľnosti, vystáva otázka, či má súd skúmať a posudzovať v tomto konaní aj okolnosti, ktoré nastali neskôr (po smrti poručiteľa), kedy mohlo dôjsť k právnej skutočnosti, ktorá mala za následok vznik vlastníckeho práva inej osoby. Podľa jeho názoru by mal súd už v tomto konaní riešiť ako predbežnú otázku, či žalovaná 1/ nenadobudla vlastnícke právo k spornej veci neskôr (po smrti poručiteľa a v kladnom prípade žalobu zamietnuť pre nedostatok naliehavého právneho záujmu žalobcov na takomto určení). V tejto súvislosti poukázal na zistenie vyplývajúce z doplneného dokazovania odvolacím súdom, a to na skutočnosť, že pôvodná žalobkyňa 1/ (K.) požiadala listom z 25. septembra 1991 Ministerstvo financií Slovenskej republiky o vyplatenie finančnej náhrady podľa § 13 zákona č. 87/1991 Zb. o mimosúdnych rehabilitáciách. Na základe tohto skutkového zistenia uviedol, že oprávnená osoba, ktorej majetok prevzal štát v rozhodnej dobe bez právneho dôvodu, nemôže sa domáhať ochrany svojho vlastníckeho práva podľa všeobecných predpisov, pokiaľ tak mohla urobiť podľa špeciálneho reštitučného predpisu.

Proti tomuto rozsudku odvolacieho súdu podala dovolanie žalobkyňa 1/, ktorá namietala najmä odňatie možnosti konať pred súdom (§ 237 písm. f/ O.s.p.). z dôvodu, že odvolací súd uskutočnil pojednávanie v jej neprítomnosti, napriek tomu, že v čase doručovania zásielky (predvolania) sa v mieste svojho trvalého bydliska nezdržiavala. Mala za to, že odvolací súd sa dôsledne neriadil § 213 ods. 1 a 3 O.s.p., keď nezopakoval dokazovanie a z dokazovania vykonaného súdom prvého stupňa vyvodil odlišné skutkové zistenia (§ 241 ods. 2 písm. b/ O.s.p. a nesprávne skutkové zistenia mali potom za následok nesprávne posúdenie veci (§ 241 ods. 2 písm. c/ O.s.p.). Vyčítala súdu, že si vo vzťahu

k nej nesplnil svoju poučovaciu povinnosť podľa § 5 O.s.p. Žiadala rozsudok odvolacieho súdu zrušiť a vec mu vrátiť na ďalšie konanie.

Žalovaná 1/ a žalovaný 2/ navrhli dovolanie žalobkyne ako nedôvodné zamietnuť.

Najvyšší súd Slovenskej republiky ako súd dovolací (§ 10a ods.1 O.s.p.) po zistení, že dovolanie bolo podané proti právoplatnému rozsudku odvolacieho súdu účastníčkou konania, v zákonnej lehote (§ 240 ods. 1 O.s.p.), preskúmal napadnutý rozsudok ako aj konanie, ktoré mu predchádzalo, bez nariadenia dovolacieho pojednávania (§ 243a ods. 1 veta za bodkočiarkou) a dospel k záveru, že ho treba zrušiť.

Podľa § 1 O.s.p., Občiansky súdny poriadok upravuje postup súdu a účastníkov v občianskom súdnom konaní tak, aby bola zabezpečená spravodlivá ochrana práv a oprávnených záujmov účastníkov, ako aj výchova na zachovávanie zákonov, na čestné plnenie povinností a na úctu k právam iných.

Podľa § 5 ods. 1 O.s.p. súdy poskytujú pri plnení svojich úloh účastníkom súdnom konaní poučenie o ich procesných právach a povinnostiach.

Podľa § 43 ods. 1 O.s.p. v znení účinnom do 31. decembra 2011 sudca alebo poverený zamestnanec súdu uznesením vyzve účastníka, aby nesprávne, neúplné alebo nezrozumiteľné podanie doplnil alebo opravil v lehote, ktorú určí, ktorá nemôže byť kratšia ako desať dní. V uznesení uvedie, ako treba opravu alebo doplnenie vykonať.

Všeobecný súd musí vychádzať z toho, že súdy majú poskytovať v občianskom súdnom konaní materiálnu ochranu zákonnosti tak, aby bola zabezpečená spravodlivá ochrana práv a oprávnených záujmov účastníkov (porovnaj uznesenie Ústavného súdu Slovenskej republiky I. ÚS 52/03). Treba uviesť, že výklad a používanie § 43 ods. 1 O.s.p. musí v celom rozsahu rešpektovať základné právo účastníkov na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky a teda všeobecný súd musí vykladať a používať citované ustanovenie v súlade s účelom základného práva na súdnu ochranu.

Citovaný § 5 O.s.p. upravuje procesnú formu právnej pomoci, teda ústavne zakotveného práva každého na právnu pomoc predovšetkým v konaní pred súdmi. Ide

o poučovaciu povinnosť súdov v širšom zmysle, keď okruh jej adresátov je znížený na účastníkov veci predloženej súdu na rozhodnutie a týka sa iba podmienok spôsobu a účinkov výkonu ich práva a povinností procesnej povahy (nie aj hmotnoprávnej povahy). V prípade, že podanie vykazuje vady (je nesprávne, neúplné alebo nezrozumiteľné), súd podľa § 43 ods. 1 O.s.p. má povinnosť vyzvať účastníka na odstránenie týchto väd podania a zároveň v uznesení uviesť ako treba úpravu alebo doplnenie vykonať vzhľadom na dikciu „v uznesení uvedie“ treba túto poučovaciu povinnosť považovať za užšiu ako poučovaciu povinnosť podľa § 5 O.s.p. a tak § 43 ods. 1 O.s.p. je špeciálny vo vzťahu k § 5 O.s.p.

Jedným zo základných dôvodov prečo odvolací súd rozsudok súdu prvého stupňa zmenil a žalobu zamietol bol nedostatok naliehavého právneho záujmu na požadovanom určení, keď podľa jeho názoru výrok, že určitá vec patrí do dedičstva po poručiteľovi, nie je oprávnený vysloviť súd v sporovom konaní, je len oprávnený rozhodnúť o vlastníctve poručiteľa ku dňu jeho smrti. Zdôraznil preto, že otázka, či súčasťou dedičstva po poručiteľovi je určitá vec, sa má v občianskom súdnom konaní riešiť na základe žaloby na určenie, že poručiteľ bol ku dňu svojej smrti vlastníkom určitej veci.

V prejednávanej veci však tvrdenie žalobcov vychádzajúce z obsahu samotnej žaloby, poručiteľku ku dňu jej smrti stavia do pozície vlastníčky spornej nehnuteľnosti. Pri zdôraznení zásady, že v tzv. žalobnom petite (žalobnej žiadosti) je koncentrovaný predmet konania vymedzený žalobcom, bolo povinnosťou súdu vyzvať žalobkyňu (žalobcov) postupom podľa § 43 ods. 1 O.s.p. na odstránenie väd podania žaloby, t.j. na zosúladenie žalobného petitu s obsahom žaloby tak, aby urobený procesný úkon vyvolal sledované procesné účinky. Podľa názoru dovolacieho súdu iba takýto postup zodpovedá zabezpečeniu spravodlivej ochrany práv a oprávnených záujmov dotknutého účastníka konania.

Súd prvého stupňa žalobe vyhovel vychádzajúc zo skutkového a právneho záveru, že v danej veci nedošlo k zmene vlastníckeho práva z pôvodnej spoluvlastníčky na štát. Odvolací súd bez ďalšieho uzavrel, že majetok prevzal štát v rozhodnej dobe bez právneho dôvodu, keď vychádzal len v odvolacom konaní z predloženého listu pôvodnej žalobkyne 1/ z 25. septembra 1991 adresovaného Ministerstvu financií Slovenskej republiky, ktorým žiadala podľa § 13 zákona č. 87/1991 Z.z. o mimosúdnych rehabilitáciách o vyplatenie finančnej náhrady za nehnuteľnosti ňou označené. Zároveň dospel k záveru, že oprávnená osoba, ktorej majetok prevzal štát v rozhodnej dobe bez právneho dôvodu, nemôže

sa domáhať ochrany svojho vlastníckeho práva podľa všeobecných predpisov (Občiansky zákonník), pokiaľ tak mohla urobiť podľa špeciálneho predpisu reštitučného. Odvolací súd v dôvodoch rozhodnutia má okrem iného povinnosť (§ 157 ods. 2 O.s.p., § 211 ods. 2 O.s.p.) uviesť, z ktorých skutkových zistení vychádzal, ktoré ho viedli k odlišnému právnomu posúdeniu, a za predpokladu, že skutkové zistenia súdu prvého stupňa nepovažoval za správne bolo jeho povinnosťou dokazovanie v potrebnom rozsahu zopakovať (§ 213 ods. 2 O.s.p.). Odvolací súd bez akéhokoľvek skutkového a právneho zdôvodnenia len s odkazom na list z 25. septembra 1991, ku ktorému žalobkyňa 1/ resp. jej právny zástupca ani nevedeli uviesť, či tento sa vôbec dostal do dispozičnej sféry príslušného ministerstva, resp. či žaloba podľa reštitučného zákona (ne)bola podaná, vyvodil postavenie pôvodnej žalobkyne 1/ ako oprávnenej osoby s tým dôsledkom, že ochrany svojho vlastníckeho práva sa mohla domáhať len podľa špeciálneho predpisu.

Ako už bolo vyššie uvedené odvolací súd založil svoje zmeňujúce rozhodnutie na závere, že žalobcovia nemajú na požadovanom určení naliehavý právny záujem (§ 80 písm. e/ O.s.p.), pretože v sporovom konaní súd nie je oprávnený rozhodnúť o tom, že predmetné nehnuteľnosti patria do dedičstva po zomrelej právnej predchodkyne žalobcov.

Základnou podmienkou dôvodnosti a teda východiskom prípadne úspešnosti určovacej žaloby podľa § 80 písm. c/ O.s.p. je existencia naliehavého právneho záujmu na požadovanom určení. Rozumie sa tým právny záujem žalobcu, resp. žalobcov, ktorý musí byť kvalifikovaný, t.j. naliehavý. Posúdenie naliehavého právneho záujmu je otázkou právnej kvalifikácie rozhodujúcich skutočností. Spravidla je naliehavý právny záujem daný v prípade, keď sa nemožno domáhať priamo plnenia, tiež vtedy, ak by bez tohto určenia bolo ohrozené právo žalobcu alebo ak by bez tohto určenia jeho právne postavenie bolo neisté. V tejto spojitosti si teda treba ujasniť, či a ako sa následne požadované určenie môže dotknúť právnych pomerov účastníkov (t.j. či môže založiť právne významný následok v týchto pomeroch). Určovacia žaloba bude zvyčajne prípustná vtedy, ak sa ňou odstraňuje spornosť vzťahu účastníkov a predchádza vzniku ďalších sporov, prípadne ak sa vytvára pevný základ právneho vzťahu medzi nimi.

Po preskúmaní veci dovolací súd dospel k záveru, že rozsudok odvolacieho súdu spočíva na nesprávnom právnom závere o nedostatku naliehavého právneho záujmu, ktorý vyžaduje § 80 písm. c/ O.s.p.

Najvyšší súd Slovenskej republiky v súlade so svojou doterajšou rozhodovacou praxou (porovnaj sp. zn. 1 Cdo 43/2007, 3 Cdo 44/2008, 5 Cdo 147/2007) nemení nič na závere o prípustnosti určovacej žaloby, že konkrétna vec (hnuteľná alebo nehnuteľná) patrí do dedičstva po poručiteľovi, ktorou žalobou sa môže v sporovom konaní takéhoto určenia domáhať ten, kto je dedičom poručiteľa, prípadne jeho právnym nástupcom, voči inej osobe ako dedičovi (ktorá nie je poručiteľovým dedičom).

Žaloba o určenie, že určitá vec patrí do dedičstva po poručiteľovi, nepredstavuje tzv. inú žalobu, ktorá v § 80 O.s.p. nie je uvedená, ale ide o žalobu podľa § 80 písm. c/ O.s.p., ktorá sleduje ochranu vlastníckeho práva. Názor odvolacieho súdu, že k takému určaniu môže dôjsť len v konaní o dedičstve podľa § 175a a nasl. O.s.p., ktorého účastníkmi sú iba do úvahy prichádzajúci dedičia, nemožno považovať za správny.

Odvolací súd nezážil, že rozhodovanie súdu v spore o určenie, že určitá vec patrí do dedičstva po poručiteľovi, nenahrádza konanie o dedičstve podľa § 175a a nasl. O.s.p. a že samotné prejednanie dedičstva po poručiteľovi v dedičskom konaní, ktoré je svojou podstatou nesporovým konaním, nemohlo by odstrániť spornosť vlastníctva k tomu istému predmetu medzi žalobcami (poručiteľovými dedičmi) na jednej strane a žalovanými (neúčastníkmi takéhoto nesporového konania) na strane druhej, a vo svojom výsledku by iba založilo dôvody pre ďalší spor o určenie vlastníctva, keď rozhodnutie vydané v dedičskom konaní je deklaratórnym a zaväzuje iba účastníkov tohto konania.

So zreteľom na uvedené dovolací súd rozsudok odvolacieho súdu podľa § 243b ods. 1 O.s.p. zrušil a vec mu vrátil na ďalšie konanie.

V novom rozhodnutí rozhodne súd znova aj o trovách pôvodného a dovolacieho konania (§ 243d ods. 1 O.s.p.).

Toto rozhodnutie prijal senát Najvyššieho súdu Slovenskej republiky pomerom hlasov 3:0.

P o u č e n i e : Proti tomuto uzneseniu nie je prípustný opravný prostriedok.

V Bratislave 28. januára 2014

JUDr. Eva S a k á l o v á, v.r.
predsedníčka senátu

Za správnosť vyhotovenia: Lenka Pošová